

Consultatieverslag Mens & Natuur

n.a.v. de tweede consultatiefase

Achtergrond

In maart 2018 zijn 9 ontwikkelteams met daarin leraren en schoolleiders uit het primair en voortgezet onderwijs begonnen met de ontwikkeling van bouwstenen voor de leergebieden Nederlands, Engels/Moderne vreemde talen, Rekenen & Wiskunde, Digitale geletterdheid, Burgerschap, Bewegen & Sport, Kunst & Cultuur, Mens & Maatschappij en Mens & Natuur. Deze bouwstenen vormen de basis voor de herziening van kerndoelen en eindtermen.

De ontwikkelteams werken per leergebied aan een visie, grote opdrachten, en bouwstenen van kennis en vaardigheden. Deze producten worden in vijf ontwikkelsessies door de ontwikkelteams uitgewerkt. Na elke ontwikkelsessie volgt er een consultatieperiode waarin de betrokkenen worden bevraagd om inbreng te leveren op de tussenproducten, zodat de teams op basis daarvan deze verder kunnen aanscherpen en verrijken. In het consultatieverslag wordt u meegenomen in de keuzes die zijn gemaakt in het herzien van deze tussenproducten. Het tweede tussenproduct van de ontwikkelteams, de grote opdrachten, was voor een landelijke consultatie voorgelegd in de consultatieperiode van 5 juni tot 6 juli 2018. U kunt de bijgestelde visie en de bijgestelde grote opdrachten voor het leergebied Mens & Natuur lezen op onze website: <https://curriculum.nu/tussenproducten-en-feedback/>.

In dit consultatieverslag worden het verloop van het tweede consultatieproces, de reacties die dit heeft opgeleverd en de manier waarop deze zijn benut om het tweede tussenproduct - de grote opdrachten - aan te passen, beschreven. Meer informatie over de aanpak van het consultatieproces leest u in de bijlage van dit document.

2. Samenvatting aanpassingen ten behoeve van tussenproduct 2 'grote opdrachten'

De feedback die we hebben ontvangen naar aanleiding van de voorbeeldset van zes grote opdrachten die in de 2^e ontwikkelfase zijn opgeleverd ging voor een belangrijk gedeelte over de verzameling grote opdrachten als geheel en de soort grote opdrachten die waren gekozen. Zo werd door verschillende partijen opgemerkt dat de grote opdrachten te ongelijksoortig waren. Van zowel vakverenigingen als hoger onderwijs kwam de opmerking dat de grote opdrachten niet op een systematische en verantwoorde wijze waren gekozen. Het team was het eens met deze feedback en heeft daarom besloten te beginnen met een ontwikkelkader om vanuit dat kader de volledige set grote opdrachten te ontwikkelen.

In deze nieuwe grote opdrachten hebben wij ook de feedback verwerkt die we op de formulering kregen, bijvoorbeeld dat de titels door veel mensen als onhelder werden beschouwd en dat de toon van de tekst veelal te normatief was. Uit de feedback bleek ook dat veel mensen behoefte hebben aan verdere uitwerking en concretisering van de grote opdrachten. Het team deelt deze behoefte, maar kan hier pas in het stadium van de bouwstenen echt mee aan de slag.

Van onder andere maatschappelijke organisaties, het primair onderwijs, het mbo en het speciaal onderwijs hebben we de feedback ontvangen dat de maatschappelijke relevantie en de aansprekendheid van de opdrachten gewaardeerd worden. We hebben deze in de nieuwe opdrachten en formuleringen dan ook zowel mogelijk proberen te behouden.

Het ontwikkelteam is blij met al die feedback en de grote betrokkenheid die daaruit blijkt en wil ieder die de moeite heeft genomen om feedback te organiseren en te geven, hartelijk danken.

3. Aanpassingen weergegeven o.b.v. de volgende aspecten:

a. Input en/of feedback verwerkt ten behoeve van de grote opdrachten

Met name vanuit het hoger onderwijs en de vakverenigingen kwam de feedback dat de grote opdrachten zoals zij in ontwikkelsessie 2 waren ontwikkeld onvoldoende onderbouwd waren vanuit de literatuur. Er was behoefte aan meer duidelijkheid over het waarom van de keuze voor juist déze grote opdrachten, maar vooral ook meer systematiek in de verzameling grote opdrachten als geheel. Met het ontwikkelkader zoals beschreven bij de grote opdrachten denkt het ontwikkelteam tegemoet te komen aan deze wens.

Het beeld uit de feedback was ook dat men niet goed uit de voeten kon met de keuze van het team voor twee verschillende soorten grote opdrachten (grote opdrachten 'aan' en 'vanuit' het leergebied). De ongelijksoortigheid en het ongelijke niveau van abstractie werd verschillende malen genoemd in de feedback. Hoewel het team nog steeds veel waarde hecht aan het benoemen van de verschillende soorten elementen van een samenhangend en toekomstgericht curriculum voor het leergebied, heeft ze ervoor gekozen, zoals ook is te lezen in het ontwikkelkader, deze elementen op een andere manier dan in de grote opdrachten terug te laten komen.

De prikkelende titels die het team aan de grote opdrachten had meegegeven werden door veel mensen als verwarrend ervaren. Sommige respondenten, met name in het po en het praktijkonderwijs, vonden de titels inspirerend, maar ook zij gaven aan dat de titels vaak de lading van de grote opdracht niet dekten. De titels scheppen dus een beeld van de grote opdrachten dat niet overeenkomt met de bedoelingen van het team en schieten daarmee hun doel voorbij. Het team heeft daarom gekozen voor soberdere en helderdere titels.

Verschillende organisaties, waaronder vakverenigingen, maatschappelijke organisaties en lerarenopleidingen geven aan techniek en/of technologie te missen in de grote opdrachten. Het team hecht, zoals ook in de visie is te zien, veel belang aan techniek en technologie. In de nieuwe grote opdrachten is dan ook meer en explicieter aandacht voor technologie. Het team heeft daarbij bewust niet gekozen voor een grote opdracht 'techniek en technologie' maar heeft technologie een pijler gemaakt die in (vrijwel) alle grote opdrachten terugkomt juist omdat het zo belangrijk is.

Vanuit verschillende hoeken is input gegeven voor nieuwe grote opdrachten. Ideeën hieruit die zijn overgenomen zijn:

- Heelal en ruimtevaart
- Het weer en klimaatverschijnselen
- Transport
- Biodiversiteit

Andere onderwerpen, zoals veiligheid en techniek, zijn niet als grote opdracht opgenomen, maar komen wel op een andere manier terug in het product van ontwikkelsessie 3 (zie hierboven voor techniek). Een aantal maatschappelijke organisaties gaf aan dat 'gezondheid' eigenlijk een te groot onderwerp is voor een grote opdracht. Het team was het hier mee eens en heeft van gezondheid een pijler gemaakt die in (vrijwel) alle grote opdrachten terugkomt.

Veel van de respondenten geven aan dat waardevorming weliswaar belangrijk is in het onderwijs, maar dat sommige grote opdrachten (veel) te normatief waren geformuleerd. Het ontwikkelteam is het met de feedback eens en heeft getracht de nieuwe grote opdrachten neutraler te formuleren.

b. Input en/of feedback niet verwerkt ten behoeve van de grote opdrachten

In de feedback werd een aantal keer opgemerkt dat de keuze voor contexten in de grote opdrachten een keuze voor het 'hoe' van het onderwijs is en daarmee buiten de opdracht van het ontwikkelteam valt. Het team is het hier niet mee eens: de grote opdrachten zijn een ontwerphulpmiddel voor het team en geen lesinstructie voor leraren. De grote opdrachten helpen het ontwikkelteam om bouwstenen te maken, die vervolgens tot leerdoelen zullen leiden. Voorbeeld: het ontwikkelteam vindt waterveiligheid belangrijk (voormalige opdracht 2) en kan daaruit in de bouwsteenfase afleiden dat een leerling iets moet weten over kringlopen. Een leraar zou vervolgens ervoor kunnen kiezen om de waterkringloop te behandelen in de context van bijvoorbeeld waterveiligheid, landbouw, condensvorming in de badkamer of rivievorming. Het sluit juist aan bij de visie van het team, en de feedback vanuit bijvoorbeeld maatschappelijke organisaties en leraren, om contexten (ook) als uitgangspunt te gebruiken om betekenisvolle inhoud te kiezen.

Uit sommige feedback kwam naar voren dat de contexten waarvoor gekozen was te groot en maatschappelijk waren en niet dicht genoeg bij de leerling staan. Zowel de po- als vo-leraren in het team onderschrijven het belang van onderwijs aan de hand van contexten die dicht bij de leerling staan, zeker voor jonge kinderen. Toch is het team het niet eens met deze feedback. Het team is namelijk van mening dat mondiale thema's ook in individuele contexten uitgewerkt kunnen worden. Daar komt bij dat de rol van de contexten in de grote opdrachten niet voorschrijvend is voor de lespraktijk, zie de alinea hierboven.

Tenslotte een opmerking over actualiteit en toekomstgerichtheid van het curriculum: twee dingen waarnaar gevraagd wordt in de feedback. Het team is van mening dat het curriculum niet te *actueel* moet zijn, want dan kan het ook snel verouderen. In plaats daarvan moet het curriculum *toekomstgericht* zijn door (onder andere) ruimte te laten voor actualiteit in de les.

c. Input en/of feedback meenemen naar de vervolgfase

Uit de feedback blijkt een groot verlangen naar meer duidelijkheid, uitwerking en diepgang. Het ontwikkelteam onderschrijft dit verlangen volledig, maar benadrukt dat verdere uitwerking pas in de bouwstenen zal plaatsvinden. De grote opdrachten geven

richting aan de ontwikkeling van bouwstenen. Pas in de bouwstenen zal worden uitgewerkt in welke fase van het onderwijs leerlingen de vaardigheden en kennis tot welke diepgang moeten beheersen. Na aanleiding van de feedback heeft het team sloten in het nieuwe tussenproduct bij iedere grote opdracht voorbeelden te noemen. Zo hoopt het team toch een beeld van te kunnen schetsen van een **mogelijke** uitwerking in de praktijk.

Bijlage 1. Consultatieproces

Algemene aanpak consultatieproces

De consultatie heeft verschillende doelen. Het eerste doel is het inhoudelijk verrijken van de tussenproducten. De ontwikkelteams kunnen immers niet alleen de bouwstenen formuleren. Zij hebben de deskundigheid en ervaringen van de rest van het onderwijs- en maatschappelijke veld hierin nodig. Het tweede doel is de herkenbaarheid van de eindopbrengst voor leraren te bevorderen. De ontwikkelscholen hebben hierin een belangrijke rol. Leraren zijn immers de beoogde gebruikers. Tenslotte hebben veel betrokkenen een belang bij de inhoud van de eindopbrengst of spelen ze een rol in de realisatie van het uiteindelijke curriculum; het is belangrijk dat zij in deze fase al hun inbreng kunnen geven.

Bij de start van de consultatieperiode is het tussenproduct van alle ontwikkelteams met bijbehorende consultatievragen breed gedeeld met ontwikkelscholen en andere betrokkenen in het onderwijsveld. De betrokkenen konden feedback aanreiken via een online feedbackformulier. Klik [hier](#) om het formulier te raadplegen. Daarnaast zijn de leraren en schoolleiders uit de ontwikkelteams uitgenodigd bij verschillende bijeenkomsten die door diverse partijen zijn georganiseerd, om daar met aanwezig in gesprek te gaan over de tussenproducten. De organisatoren van de bijeenkomsten konden daarna schriftelijke feedback aanleveren via de online feedbackformulieren. In een aantal gevallen waren er ook bijeenkomsten die meer gericht waren op het ophalen van input voor de komende ontwikkelsessie.

Binnengekomen reacties in de tweede consultatieperiode

De tweede consultatieperiode liep van dinsdag 5 juni tot en met vrijdag 6 juli. Ontwikkelteam Mens en Maatschappij heeft geen grote opdrachten als tussenproduct opgeleverd en dus ook geen feedback gevraagd, maar heeft reacties gevraagd op een aantal vragen als *input* voor het formuleren van grote opdrachten. Hier hebben 25 organisaties dan wel individuen aan meegewerkt. Voor de overige leergebieden zijn er 490 feedbackformulieren ingevuld. Deels zijn dit persoonlijke reacties, maar er zijn ook formulieren ingevuld namens organisaties of naar aanleiding van bijeenkomsten. In totaal waren er 8.255 betrokkenen bij de feedbackreacties. In de feedback zijn o.a. vakverenigingen, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven vertegenwoordigd. Ook de ontwikkelscholen hebben gereageerd op de tussenproducten door middel van de feedbackformulieren. De ontwikkelscholen hadden de opdracht om hun inbreng te baseren op de feedback van het lerarenteam op hun school, van ouders, van leerlingen en waar mogelijk het aansluitend onderwijs en maatschappelijke organisaties rondom de school. De specifieke aantallen feedbackreacties zijn per leergebied als volgt:

Leergebieden	Nederlands	Rekenen/ Wiskunde	Engels/MVT	Burgerschap	Dig. Geletterheid	Bewegen en sport	Kunst en Cultuur	Mens en Maatschappij	Mens en Natuur
Het aantal reacties via de website	64	52	50	91	51	53	51	*	78

*Ontwikkelteam Mens en Maatschappij heeft geen grote opdrachten als tussenproduct opgeleverd en dus ook geen feedbackreacties via de website opgehaald, maar heeft input gevraagd via bijeenkomsten op een aantal vragen. Het gaat om 25 reacties voor dit leergebied.

Bent u benieuwd naar de binnengekomen reacties? Deze kunt u vinden op <https://curriculum.nu/tussenproducten-en-feedback/>.

Analyse van input en feedback

De leden van het ontwikkelteam hebben de reacties op een gestructureerde manier uitgewerkt. Het ontwikkelteam heeft de binnengekomen antwoorden geclusterd in thema's en geanalyseerd op grote lijnen in die reacties. Vervolgens zijn de reacties door de ontwikkelteamleden individueel en als team gewaardeerd. Op basis van de teamwaardering en bijbehorende argumentatie hebben de leden van het ontwikkelteam vastgesteld (i) welke input en feedback in de grote opdrachten wordt verwerkt, (ii) welke input en feedback niet in de grote opdrachten wordt verwerkt en (iii) welke feedback naar de volgende fase wordt meegenomen.